

ostavljaju zadrugu. Kad se zadruga deli, nepokretnu svojinu dobijaju muški članovi.

Ženskinje pri deobi ne dobija nikakvog dela. Kao što smo već jednom kazali u porodici je ženskinje podčinjeno muškinju, i to se ogleda pri podeli imanja. Kad se devojka udaje iz kuće dobija samo "darove" iz pokretnih stvari. U ono vreme, gde se žena smatra kao neravnopravni radnik u kuhi, za nju plaća kuća u koju dolazi roditeljima ili brahi. u patrijarhalnom društvu "miraz", u današnjem značaju te reči, ne postoji. Pojam o mirazu, kao god i pojam o ravnopravnosti ženskinja u zadružnom imanju, u osnovu je protivan pojmu o zadružnoj svojini. Jer kad ženskinje pri udaji prelazi u tuđu kuću, onda bi ono moralo da se deli iz zadruge i da odnese svoj deo svojine u onu kuću kuda odlazi, a to bi razrušilo zadružnu svojinu. Ovu su tegobu uviđali docnije i naši prvi zakonodavci, te da ne bi ženskinje sa svim načinili bespravnim članom porodice, uzakonili su da ima pravo da se "udomi" iz zadružnog imanja.

Ovako čvrsta organizacija u zadruzi i opšti ni izgleda, kao da razvitak ličnosti sa svim sprečava.(14) Član zadruge vezan je za ono mesto gde živi, pa baš i za onu kuću u kojoj živi. On ne može pretvoriti svoje imanje u novac, pa se vinuti u beli svet ili položiti svoj kapital u kakvu banku ili državne papire pa vyhi rentu ili tako što god. Član seljačke zadruge van svoje porodice nema nikakva imanja. Ali i kad bi imao pravo da se odeli u svako doba i da iznosi svoj deo iz zadruge, to mu ne bi mnogo asnilo. Bogatstvo u patrijarhalnom društvu u opšte je malo. S te strane zadrugarski "sopstvenik" nije dakle u velikom gubitku. Ali ima jedna strana u zadruzi koja mu daje ogromne koristi prema radniku koji je slobodan da prodaje po volji svoju radnu snagu, i koji toliko isto a možda još i više zarađuje no jedan član seljačke zadruge.

Zarada jednog zadrugara pred srpskom revolucijom (a gotovo i danas) jedva da iznosi više no zarada srednjeg radnika u Evropi. Ja tu ne uzimljem cenu njiove zarade, već baš količinu namirnica koje svaki od njih nabavlja svojim radom. I danas srpski seljak ako ne živi gore, zaceo ne živi bolje no radenički svet na zapadu. Bolešljivost, kržljivost, samrtnost - sve je to podjednako kod jednih i kod drugih. U opšte materijalne ugodnosti kod srpskog seljaka nisu ni malo veće no što su kod običnog radnika na zapadu. Pa opet kakva je ogromna razlika u razvitku ličnosti i sviju društvenih odnošaja kod jednih i kod drugih?

U srpskom patrijarhalnom društvu nebeše nikad ni prostitucije* ni pauperizma,** u kojima trule hiljadama ljudi na zapadu; u srpskom narodu veselje se nikad nepretvara u pijanstvo, od čega boluje radnički